

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Paminkluose glūdi tautos istorija

Griauti lengviau nei statyti, tai žino ir vaikai, žaidžiantys smėlio dėžėje. Skirtumas tas, kad vaikai savo statinius lipdo vienai dienai, o suaugusieji tikisi, kad jų kūriniai pergyvens juos ir išliks ateities kartoms. Ar teisingai vertiname savo monumentaliuosius paminklus? Kokia yra griovimo kaina, kalbėjomės su Dailininkų sąjungos nariu, Kūrėjų asociacijos atstovu, daugelio paminklų Lietuvoje ir užsienyje autoriumi, skulptoriumi Kęstučiu BALČIŪNU.

- Ar pritartumėte tiems, kurie ragina griauti Žaliojo tilto skulptūras be jokių kompromisų?

- Pastaraisiais metais šiuo klausimu viešojoje erdvėje išsakyta gana daug nuomonių ir vertinimų, tad bet kuriam požiūriui atstovaujantis žmogus gali vadovautis jam įtikinamais argumentais. Vargu ar galėčiau pasakyti kažką naujo. Tiltro architektūra kartu su skulptūromis sudaro kompoziciškai išbaigtą kūrinį, atspindintį vadinamojo socialistinio realizmo epochą. Juos vertinu kaip to meto atspindį, paliktą pėdsaką mus supančioje materialioje aplinkoje, taigi istorijos pažinimo šaltinį. Kartu ir suprantu tuos, kuriems tos skulptūros yra tarsi įžaidimas. Na, bet paimekime kad ir šaltojo karo simbolį - Berlyno sieną. Ji yra ne tik laikmečio atspindys, bet kartu ir tiesioginis šimtų rytų vokiečių mirčių liudininkas. Tikriausiai dalis vokiečių sienos nekenčia, juos ji žeidžia ir kelia neigiamas emocijas. Bet kodėl ji iki šiol nenugriauta? Juk ta siena - net ne meno kūrinys, estetine prasme ji tėra pilkas gelžbetonio monolitas. Nepaisant to, Berlyno sienos atkarpos kai kur sąmoningai paliktos lankomose vietose ir yra kaip memorialas, į kurį žvelgdamas kiekvienas vokiečių ar atvykęs gali prisiminti ir pažinti tragišką savo tautos istorijos puslapį ne iš knygų, vadovėlių, o gyvai.

- Lietuvoje yra šimtai karių kapų, pažymėtų paminklais. Pagal Hagos konvenciją Lietuva yra įsipareigojusi prižiūrėti bet kokios kariuomenės laidojimo vietas. Tačiau viena yra kapų priežiūra, o kita - simboliai ant kapų. Ar vieta paminklams su žvaigždėmis, kariams su automatais?

- Sukurkime tokią stiprią ir pietietiška valstybę, kad jai nekeltų grėsmės jokie svetimi paminklai ar simboliai. Tai tarsi mažos, bet piktos bakterijos, kurios nebaisios sveikam organizmui ir yra jam kaip skiepai. Juokingai atrodytų, kad nuo antkapių prie karių kapų imtume gremžti žvaigždes, vėliavas. Atrodytume lyg barbarai. Kapai yra kapai. Tai ne mūsų, ne patriotų, partizanų, o rusų kapai. Be savo simbolikos kaip jie atrodytų?

- Kalbame apie paminklų griovimą, bet kartu kuriame

Redakcijos archyvo nuotr.

naujus. Gerai užsislėpę propagandistai tai daro ne per Kultūros paveldo komisijas, o per vietos politikus, kurie sunkiai atskiria kilniais tikslais pridengtą propagandą. Marijampolės savivaldybės Vaitiškų kaime pernai buvo atidengtas paminklas Rusijos imperatoriškos armijos kariams, žuvusiems Pirmajame pasauliniame kare. Ar reikėtų statyti naujus paminklus mus kitados okupavusios valstybės kariams gerbti?

Sibirą tvarkyti tremtinių kapų. Tačiau statyti naujų paminklų, kiek žinau, ten taip pat neleidžiama.

- Stebint Lietuvoje vykstančius debatus dėl okupacinio režimo simbolių, regis, esame įstrigę uždaramame rate, nebeatskiriama, kur yra pagarba, o kur yra ideologija. Ką išspręstų įstatymas iš saugotinių objektų išbraukti tuos paminklus, kurie pažymėti okupacinės valstybės simbolika?

► Paminklų Lietuvai reikia tokių, kurie skatintų didžiavimąsi savo Tauta ir valstybe

- Atsakysiu paprastai: jei kuri nors mums priešiška valstybė naudoja istoriją, siekdama politinių tikslų, tokiems dalykams privalo užkirsti kelią VSD ar kitos atitinkamos tarnybos, kurias finansuojame iš savo sumokamų mokesčių. Tai jų darbas numatyti galimas provokacijas ir apie jas įspėti sprendimus priimančius politikus ar valstybės tarnautojus. Apskritai „svetimų“ mirusiųjų atminimo įamžinimas yra itin subtilus dalykas, kur sunku atskirti ribą tarp nekaltos pagarbos žuvusiems ir politikos. Tarkim, rusai nedraudžia lietuviams vykti į

- Nesu įsitikinęs, kad toks įstatymas ką nors iš esmės pakeistų. Net ir išbraukus iš kultūros vertybių registro kokį antkapį tai nereikėtų, kad jis privalo būti nedelsiant sunaikintas. Be to, tokiu atveju neišvengtume kuriozų - pavyzdžiui, iš paveldo objektų sąrašo turėtume išbraukti Kauno Vytauto Didžiojo (Aleksoto) tiltą, nes ant jo pilonų yra išlikę LTSR herbai. Jeigu kompozicija sukurta tuo laikotarpiu, tai ir simboliai tokie buvo. Reikia tik pridėti informacinį užrašą, kad paminklas sukurta socialistinio realizmo laikotarpiu, ir visiems bus

aišku, kad 1950-1960 metais taip gyveno lietuviai. 2000-aisiais statytas tiltas yra visai kitoks. Kita simbolika, kita tvarka, kitas požiūris.

- „Kryžkalnio motinos“ monumentas vienas iš pirmųjų atsidūrė Grūto parke. Daug kas teigia, kad paminklas galėjo stovėti, nes tai lietuviškas moters paminklas. Iš tiesų, tas paminklas užsakytas ne Lietuvai, bet čia atsidūrė todėl, kad moters veidas buvo per daug lietuviškas. Gal paminklą reikėjo kuo nors pakeisti ir palikti?

- Tarybinio laikotarpio paminklų griovimo banga, nusiritusi įtvirtinant mūsų Nepriklausomybę, - tai taip pat tam tikras tos epochos epizodas, jau virtęs neištrinamu Lietuvos istorijos puslapiu. Dabar, žvelgdami iš laiko perspektyvos, jau galime apie tai diskutuoti, vertėję šį paminklą perkelti ar ne. Galbūt iš tiesų būtų užtekę tik papildomos informacinės lentelės, kurioje pateikiama paminklo atsiradimo istorija ar faktai apie sovietinę okupaciją? Juk iš esmės tos skulptūros ir pateikiamos Grūto parke būtent taip. Ne kaip kulto objektai, bet kaip sovietinės epochos artefaktai. Bet dabar yra, kaip yra. Paminklo pakeisti niekuo negalima, nes tai jau būtų istorijos klastojimas.

► Juokingai atrodytų, kad nuo antkapių prie karių kapų imtume gremžti žvaigždes, vėliavas

- Ką jūs manote apie tokius paminklus kaip prie Neries išdygęs vamzdis?

- Laikausi nuostatos nekomentuoti kitų Lietuvos kūrėjų darbų, bet apie jų buvimo vietą savo nuomonę turiu. Šitas menas turi turėti savo vietą, jis negali būti įkištas į klasikinę erdvę. Jeigu jis tinka, padoriai padarytas, neužgauna emocijų, tegul stovi. Per laiką jis sunyks, nebebus aktualus ir nebeliks jo. Kaip aš suprantu, tas paminklas buvo pastatytas kaip eksperimentas, kažkokiam apibrėžtam neilgam laikui. Reikia tik peržiūrėti, kada tas laikas baigiasi, ir nuspręsti. Praėjo laikas, ir vietoj buvusio paminklo galima statyti kažką kita.

- Kokių paminklų reikia Lietuvai? Jeigu jūsų šiandien paprašytų pasirinkti temą ir sukurti paminklą, kokią temą rinktumėtės ir kur toks paminklas turėtų atsirasti?

- Paminklų Lietuvai reikia tokių, kurie puoštų ir praturtintų mūsų viešąsias erdves, skatintų didžiavimąsi savo Tauta ir valstybe, keltų taurius jausmus ir mintis. Ką kurčiau aš? Kurčiau paminklą, nesijusį su jokia vieta. Aišku, kas pas mus aktualiausia dabar, - Lukiškių aikštė šiuo metu aktualiausia. Vyksta debatai, rezgamos intrigos, o svarbiausia Lietuvos aikštė stovi tuščia. Nėra bendro siekio, svaiciojama, dėl to niekas nevyksta. Ankstesniame projekte nedalyvavau, ir daugelis autorių, kurie supranta, kad tokios sąlygos, kokios buvo sukurtos, yra pasityčiojimas iš kūrėjų, nedalyvavo. Latviai turi savo Vienybės paminklą Rygoje, Lietuva ją vienijančio paminklo neturi. Nebūtinai mums reikia paminklo vienybei, bet Tautos simbolį privalome turėti. Lukiškių aikštė tam yra tinkamiausia vieta. Koks tai būtų simbolis, turėtų nuspręsti ne tie vadinamieji gatvės patriotai, kurie šneka, ką nori. Bendrą sprendimą turėtų priimti specialistai, kūrėjai. Gali kiekvienas pateikti savo idėją, bet simbolis yra toks sudėtingas, kad jam įgyvendinti reikia bendrų jėgų. Nesipešti, nesistumdyti, o prieiti bendrą nuomonę. Jeigu būtų tinkamos sąlygos, gal ir dalyvačiau. Pagaliau tam skiriami pinigai negali būti lyg pasityčiojimas. Viskas turi būti numatyta iš anksto, o ne kad konkursą laimėjęs autorius pats liktų kaltas, kad laimėjo.

Kalbėjosi Dalia BYČIENĖ

Teismo leidimo elektroninėms sankcijoms nebereiks

Nuolatiniai valstybės vadovų gąsdinimai apie Rusijos vykdomą informacinį karą tapo priežastimi Lietuvos specialiosioms tarnyboms suteikti daugiau teisėtų galių sekti savo piliečius elektroninėje erdvėje. Kilus įtarimų, kad žmogaus, įmonės kompiuteris (kompiuteriai) daro žalą valstybei, pareigūnai turi teisę be jokių teismų imtis sankcijų. Ar dar labiau stebima visuomenė jausis saugiau?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JU-DĖJIMO apskritojo stalo diskutavo Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Artūras PAULAUSKAS, signalitaras, teisininkas Egidijus BIČKAUSKAS, teisės profesorius Alfonsas VAIŠVILA ir filosofas Krescencijus STOŠKUS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Naująjį Kibernetinio saugumo įstatymą inicijavo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas. Kokių kyla problemų dėl jo santykio su žmogaus teisėmis?

A.PAULAUSKAS: Vis daugiau mūsų gyvenimo persikelia į elektroninę erdvę. Be socialinių ryšių, be įvairiausių paslaugų, kurios atliekamos elektroninėje erdvėje, turbūt neišsivaizduojame savo gyvenimo. Ir natūralu, kad tiek pramoniniai procesai, tiek paslaugos, tiek prekyba šiandien susijusi su elektronine erdve. Taip pat natūralu, kad ne tik teigiamai dalykai joje atsispindi arba yra konstruojami, bet ir negatyvūs. T.y. nusikaltimai, įvairios atakos, kurių tikslas - sukelti tam tikrą chaosą, pramoninių procesų sutrikdymus ir panašiai. Jeigu nebūtų ginamasi, jeigu nebūtų sukurtos saugumo sistemos, atsirastų didelis pavojus pačioms svarbiausioms gyvybinėms mūsų valstybės funkcijoms. Sakyskime, energetika, kuri šiandien visa valdoma per tam tikras programas ir elektroninėje erdvėje. Vandens tiekimas, bankų sistema. Kad ir kurią sritį paimsime.

Kitaip sakt, jeigu nesukursime savo saugos sistemos, būsime pažeidžiami ir pasekmės gali būti labai liūdnos. Mūsų įstatymo tikslas yra saugoti itin svarbią valstybės infrastruktūrą. T.y. tuos objektus, kurie, jeigu bus sutrikdyti ar išvesti iš rikiuotės, gali sukelti rimtų pasekmių visam mūsų gyvenimui.

Galiu pasakyti vieną pavyzdį: kai Estijoje buvo įvykdyta kibernetinė ataka, žmonės negalėjo atsisikaityti bankinėmis kortelėmis, buvo sutrikdytas elektros tiekimas. Stojų visas gyvenimas. Tai buvo tik labai nedidelė ataka į vieną kitą sritį: finansinę, bankinę ir energetinę.

O jeigu paimtume didesnes sritis, ką dabar mokai daryti rimtų kariuomenių atskiri padaliniai, kurie užsiiminėja tiktai kibernetinėmis atakomis? Taigi suprantama, kad mes turėjome sukurti savo gynybos sistemą. Šitas įstatymas duoda pagrindą arba pradžią, startą tokiai sistemai sukurti. Praėjusiais metais įvykdyta 25 tūkst. kibernetinių atakų prieš Lietuvos piliečius, imenes, organizacijas. Tie skaičiai kiekvienais metais auga. Todėl valstybė, jų negindama arba nesudarydama sistemos, kuri juos gintų, elgtųsi neatsakingai.

Jeigu mes turėjome persikelti į elektroninę erdvę. Be socialinių ryšių, be įvairiausių paslaugų, kurios atliekamos elektroninėje erdvėje, turbūt neišsivaizduojame savo gyvenimo. Ir natūralu, kad tiek pramoniniai procesai, tiek paslaugos, tiek prekyba šiandien susijusi su elektronine erdve. Taip pat natūralu, kad ne tik teigiamai dalykai joje atsispindi arba yra konstruojami, bet ir negatyvūs. T.y. nusikaltimai, įvairios atakos, kurių tikslas - sukelti tam tikrą chaosą, pramoninių procesų sutrikdymus ir panašiai. Jeigu nebūtų ginamasi, jeigu nebūtų sukurtos saugumo sistemos, atsirastų didelis pavojus pačioms svarbiausioms gyvybinėms mūsų valstybės funkcijoms. Sakyskime, energetika, kuri šiandien visa valdoma per tam tikras programas ir elektroninėje erdvėje. Vandens tiekimas, bankų sistema. Kad ir kurią sritį paimsime.

Kitaip sakt, jeigu nesukursime savo saugos sistemos, būsime pažeidžiami ir pasekmės gali būti labai liūdnos. Mūsų įstatymo tikslas yra saugoti itin svarbią valstybės infrastruktūrą. T.y. tuos objek-

uztvankoje, leidžiantis vykti ir kit-tiems procesams. Kalbu apie inter-netinį sekimą ir lindimą į privatų gyvenimą.

Komiteto pirmininkas turbūt pasakytų, kad tai labai griežtai ap-ribota įstatymais. Kaip teisininkas galiu surasti dešimtis būdų, kaip tai apeiti. Turime galybę pavyzdžių. Ar galima klausytis prezidento? Na, negalima. Bet turime Rolando Pakso pavyzdį. Na, buvo pasiklau-

Artūras PAULAUSKAS

Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas

syta. Kita linkme buvo pasiklausyta, per kitą asmenį.

Jeigu būtume įsitikinę, kad visa šita bus naudojama pagal paskirtį ir tiktai pagal paskirtį, būtų galima diskutuoti. Bet jūs pats pasakėte, kad pagal klausymąsi Lietuva yra antroje vietoje.

Ne per seniausiai susidūriau su gana kurioziniu klausimu vienoje byloje. Perskaičiau Policijos departamento atsakymą vienam proku-rorui, kuris kreipėsi su prašymu organizuoti vieno Lietuvos piliečio klausymąsi Jungtinėje Karalystėje. Mane šokiravo atsakymas, kurio esmė maždaug tokia: gerbiamas prokurore, su tokiais įrodymais, kokius turime, Jungtinėje Karalys-tėje niekas neduos leidimo klausyti. Noriu pasakyti, kad supratimo, naudojimo kriterijai kitose valsty-bėse ir mūsų valstybėje yra visiškai skirtingi.

Nesupraskite manęs neteisin-gai, nesu prieš tokius dalykus ti-riant nusikaltimus. Bet kai peržen-giamos atitinkamos ribos ir kai tai naudojama neleistinai, tai sukuria bendrą nesaugumo būseną. Nesau-gumo pačiam piliečiui nuo tos pačios visuomenės. Ir vidinis pavo-jus, kuris susidaro dėl to nesaugu-mo, manytiau, kaip tik turėtų būti Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto tyrimo aspektas.

Dar vienas aspektas: kadangi viską galima padaryti lengviau, tai einama tokiu paviršiniu būdu, ty-rėjai praranda sugebėjimus tirti. Ypač būtų galima atskirai kalbėti

sistemoje tam tikrą krizę, kad su-triktų ištisos ekonominio gyven-i-mo sferos. Manytiau, bandymas išvis užkirsti kelią nepavyks. Bet kaip bandymas ieškoti būdų, kaip šią grėsmę sumažinti, įstatymas yra priimtinas.

O dėl to, koks gali iškilti santy-kis su žmogaus teisėmis, ypač su žmogaus privatumo teise, tai mes esame pernelyg sureikšminę ne tik šią grėsmę sumažinti, įstatymas yra priimtinas.
O dėl to, koks gali iškilti santy-kis su žmogaus teisėmis, ypač su žmogaus privatumo teise, tai mes esame pernelyg sureikšminę ne tik šią grėsmę sumažinti, įstatymas yra priimtinas.

Nežinau, kaip buvo svarstant Seime, ar kai kurios to įstatymo nuostatos buvo derinamos su Bau-džiamojo proceso kodeksu. Nes, kaip žinome, Baudžiamojo proceso kodekse yra keletas normų, kurios sako, kokia forma turi būti surink-ti įrodymai. Manytiau, kad tas klausimas bus liberaliau išspręstas. Kartais galima surinkti inkrimi-nuojančią informaciją, bet jeigu ji-nai surinkta ne pagal įstatymą, ne-gavus teisėjo leidimo, teisme ji ne-gali būti įrodymu ir t.t.

Manytiau, šioje situacijoje tu-rime eiti į kompromisą su žmogaus

Jeigu būtume įsitikinę, kad visa šita bus naudojama tiktai pagal paskirtį, būtų galima diskutuoti

Egidijus BIČKAUSKAS

Signalitaras, teisininkas

G.JAKAVONIS: Kur ta riba? **A.VAIŠVILA:** Manytiau, riba yra santykinis dalykas. Iš principo norėčiau pritari ti įstatymui. Ši-tas įstatymas seniai buvo reikalin-gas. Ir reikalingas būtent todėl, kad niekada istorijoje mokslo ir technikos pažanga nedarė tokio le-miamo poveikio žmonių santyki-ams. Šiandien nuo mokslo ir klastautysų bet kokios žinybos. Nes manau, kad jų tikslas ne bet koki pokalbio klausytis, bet tik to, iš kurio būtų matyti, ar aš naudoda-masis tam tikromis teisėmis vyk-dau pareigas.

rodos, turėtų valdžia susigriebti ir parodyti, kad kažkas valstybėje per 25 metus nepavyko, jog šitoje ša-lyje žmonės nebenori gyventi. O nenori dėl to, kad nebegali. Kažką reikia daryti. O tas atitrūkimas vis didėja. Vienas po kito priimami Seimo sprendimai, kad ir dėl kom-pensacijų, kurie žmones skaudžiai užgavo. Tarp valdžios sluoksnių ir visuomenės yra nežmoniškai didė-lis atotrūkis.

Ir dabar žmonėms atrodo, kad naujasis įstatymas nukreiptas prieš juos, nes pavojai slypi apatiniame sluoksnyje. O mes atvirksčiai žiū-rime, mums atrodo, kad ten, viršu-je, yra pavojai. Jie iš tikrųjų turi didelę galią. Jeigu dabar išjungsite vieną žmogelį, kas pasikeis? Juk kompiuteriai yra labai individuali-zuoti, mažos grupelės susirašinėja. Aš nesu toks kvailas, kad nesu-prasčiau, jog informacija cirkuliuo-ja, ją galima tyrinėti, ją reikia žino-ti. Teisingai buvo pasakyta: kai rei-kėdavo tokių dalykų, klausydavosi ir iki šiol.

A.PAULAUSKAS: Neseniai buvau Vašingtone. Ten vienas mū-sų kolega Seimo narys nuėjo į par-duotuvę, atsiskaitė vieną kartą, viskas - užblokoavo kortelę ir dau-giau nebegalėjo nieko - nei paval-gyti, nei nieko įsigyti. Buvo sekma-dienis. Iš banko kažkam pasirodė: kaip Vašingtono atsidūrė jo kortelė, kaip jis ten gali atsisikaityti? Ir sek-madienį jau nebėra ko paklausti. Tai čia asmeniniai santykiai su ban-ko kolega, jeigu būtų totaliai visko klausomasi ir viskas analizuojama, tai reikėtų atskirų analitinių cent-rų, kad sukaup tą didžiulę inform-a-ciją analizuotų, atskirtų reikšmingą nuo nereikšmingos. Sužlugtų pats darbas. Vadinasi, su kadrais bus kalbama. Mums dar reikės atskirti kibernetines atakas, kurios gali at-eiti iš užsienio ir kurios gali ateiti su vidaus žmonių pritarimu.

Nežinau, kaip buvo svarstant Seime, ar kai kurios to įstatymo nuostatos buvo derinamos su Bau-džiamojo proceso kodeksu. Nes, kaip žinome, Baudžiamojo proceso kodekse yra keletas normų, kurios sako, kokia forma turi būti surink-ti įrodymai. Manytiau, kad tas klausimas bus liberaliau išspręstas. Kartais galima surinkti inkrimi-nuojančią informaciją, bet jeigu ji-nai surinkta ne pagal įstatymą, ne-gavus teisėjo leidimo, teisme ji ne-gali būti įrodymu ir t.t.

rodos, turėtų valdžia susigriebti ir parodyti, kad kažkas valstybėje per 25 metus nepavyko, jog šitoje ša-lyje žmonės nebenori gyventi. O nenori dėl to, kad nebegali. Kažką reikia daryti. O tas atitrūkimas vis didėja. Vienas po kito priimami Seimo sprendimai, kad ir dėl kom-pensacijų, kurie žmones skaudžiai užgavo. Tarp valdžios sluoksnių ir visuomenės yra nežmoniškai didė-lis atotrūkis.

Ir dabar žmonėms atrodo, kad naujasis įstatymas nukreiptas prieš juos, nes pavojai slypi apatiniame sluoksnyje. O mes atvirksčiai žiū-rime, mums atrodo, kad ten, viršu-je, yra pavojai. Jie iš tikrųjų turi didelę galią. Jeigu dabar išjungsite vieną žmogelį, kas pasikeis? Juk kompiuteriai yra labai individuali-zuoti, mažos grupelės susirašinėja. Aš nesu toks kvailas, kad nesu-prasčiau, jog informacija cirkuliuo-ja, ją galima tyrinėti, ją reikia žino-ti. Teisingai buvo pasakyta: kai rei-kėdavo tokių dalykų, klausydavosi ir iki šiol.

A.PAULAUSKAS: Ar gerai, jeigu mes neturėsime grynųjų ir tiktai kortelėmis atsiskaitysime? Bankui - gerai. Valstybė, matyt,

urės daugiau galimybių kontro-liuoti, visų kitokių pinigų į apyvar-tą mažiau įseis. Galbūt čia visuo-menės interesai, kad mokesčiai būtų surenkami, kad atsirastų dau-giau skaidrumo, kad būtų mažiau vagysčių...

Visada yra dvi medalio pusės. Kur riba siekiant užtikrinti visuo-menės saugumą, bet išlaikant pri-vatumą? Manau, kad dabar priva-tumo vis mažėja. Mokyklose ka-meros įrengtos, fiksuojama, kas įeina, išeina.

Kibernetinio saugumo įstaty-mas skirtas kibernetiniams inci-dentams. Tai nėra piratavimas ar koks elinlis autorių teisių pažeidi-mas, kai parsisiunčiama daina ar filmas, ko labiausiai bijo mūsų in-ternautai. Ne, čia kalbama apie mū-sų valstybei svarbių infrastruktūrų pažeidimą, kuris gali sukelti chaosą visoje valstybėje arba išvesti iš rikiuotės energetiką, vandens tie-pasną susapnavo, susipyko su žmo-na ar vaikas dvejetą iš mokyklos parnešė. Nežinau, kuo tai moty-vuoti.

Galima surasti daugybę prie-žasčių. Bet tai liudija, kad su vals-tybės vykdoma politika prasti po-pieriai. Juk iš esmės tas pats daly-kas, kai kalbame apie migraciją, apie savižudybes - destruktivius reiškinius šalyje. Juk pirmiausia,

uržkrėstų. Galiu pasakyti, kad ir valstybinėse institucijose daug už-krėstų. Tiesiog tie virusai įmesti ir laukia, kada bus aktyvinti. Per tavo kompiuterį gali vykdyti ataką, ir tu net nežinosi, kad tavo kom-piuteris naudojamas.

Šiandien teisėtumo ribos, manau, pasidarė neaiškios

Alfonsas VAIŠVILA

Teisės profesorius

Todėl atjungti dviem paroms, kol bus išsiaiškinta, manau, nėra didelis žmogaus teisių pažeidimas. Juolab kad visi kiti dalykai jau šiandien yra Elektroninių ryšių įstaty-me, Kriminalinės žvalgybos įstaty-me, Baudžiamojo proceso įstaty-me. Visur jau tie dalykai yra, tiktai pakartoti, jeigu tau reikia srautą gauti, jeigu tau reikia to srauto tu-rinį gauti, tai jau reikia ir pas tei-sėją nueiti, taip, kaip ir visuose įstatymuose tai yra sureguliuota. Vienintelė nauja priemonė - tas staigus atjungimas.

Pavyzdžiui, mums atėję iš banko pasakojo, kad kažkur užsienyje yra sukurta neteisingas tinklalapis ir mūsų žmonės į jį perveda pinigus, mokesčius moka, nes tas tinklalapis yra tarsi Mokesčių inspekcijos. Tie-siog vyksta apgaudinėjimas. Mums reikia priemonių, kad galėtume at-ijungti, kad negalėtų tas tinklalapis toliau veikti ir kad žmonės nesištų pinigų neteisingu adresu.

Prieš įstatymo priėmimą ir po-licijos, ir kitų institucijų prašeme pateikti tokių pavyzdžių. Gavome labai daug pavyzdžių, kai kurie, sa-kyčiau, yra gana sudėtingi. Kai bus taikomas tas įstatymas, bus galima pasakyti, pasižiūrėti, kad nebūtų piktnaudžiaujama. Išsiųsiu tam tik-rus laiškus ir į Kibernetinio saugu-mo centrą, ir į policiją, kad būtų atkreiptas dėmesys į tai, kaip buvo formuluojama įstatymo leidėjų va-lia, kokios yra sąvokos.

Visada iškils klausimas ir aš da-bar neturiu į jį atsakymo: kiek ga-lima kištis? Esu skaitęs netgi tokių knygų, kad yra kažkokia pasaulio vyriausybė, kuri vos gimusiam įdės „čipą“ į kūną ir galės viską kontro-liuoti - ir ką valgai, ir kur eini. Žo-džių, būsi totaliai kontroliuojamas. Bet galbūt mes neprieisime iki to.

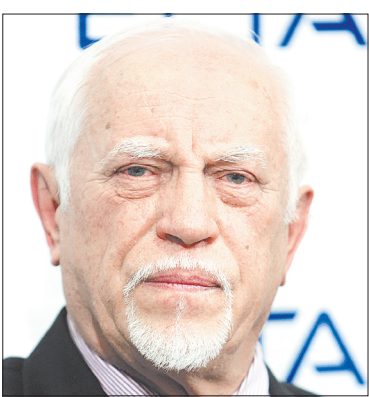
G.JAKAVONIS: Šitie daly-kai jau dabar vyksta: „čipu“ propaganda Amerikoje labai smarkiai įsibėjęusi, apie jų naudą kalba...

E.BIČKAUSKAS: Dar kartą kartoju: nematau tragedijos, jei, esant skubiam reikalui, užblokuos, atjungs internetą dėl valstybės rei-kalų. Kaip sakė pirmininkas, tame įstatyme iš esmės pakartota tiktai tai, kas egzistuoja kituose įstaty-muose, čia tiktai daugiau proga pa-kalbėti apie dabar egzistuojančią situaciją.

G.JAKAVONIS: Čia kalba-ma apie patį pokalbio įrašo da-rymą. Iš kur mes gausime tiek sąžiningų žmonių?

E.BIČKAUSKAS: Kalbant apie karo propagandos kursty-mą. Kas bus tie vertintojai, kurie ver-tins, kas yra karo propaganda ir ar kai kurių mūsų veikėjų veiksmuo-se nėra karo propagandos daugiau negu kur nors kitur? Kas tai yra? Juk niekur Lietuvoje nesurasime, kad kas tiesiogiai kurstyty kariau-

ti ir t.t. Tai būtų absurdas. Tiek Sta-linas, tiek Hitleris, kiek pamenu, buvo didžiausi taikos šaukliai. Tai-gi tik nuo vertinimo priklauso. Taip ir su tuo įlindimu į mūsų telefoni-nius pokalbius ar kitur. Galas žino, kokiam vertintojui pakliūsi.

Mano įsitikinimu, turi būti nuo-latinė kontrolė. Po poros mėnesių reikėtų pakontroliuoti, kaip vykdo-mas šitas įstatymas, ar nėra nukry-pimų nuo jo vykdymo. 1993 m. man teko dalyvauti rengiant Pre-vencinio sulaikymo įstatymą, ku-ris, švelniai tariant, buvo ant kons-titucingumo ribos. Bet kadangi bai-risai bijojome dėl to, kaip jis bus vykdomas praktiškai, stengiausi visus ne kas savaitę ir vos ne kiek-vieną epizodą, kai jis buvo panau-dotas, tikrinti.

Ir galiu pasakyti, kad susidūrė-me su labai dideliu kazusu: kai įsta-tymas panaudotas teisėtai, bet už jo slypi labai gili potekstė. Saky-kim, jis buvo nukreiptas prieš or-ganizuotą nusikalstamumą. Viena-me mieste veikė du nusikalstami susivienijimai. Policija priėmė sprendimą sutvarkyti vieną nusikalstamą grupuotę. Niekas nepa-sakys, kad neteisėtai, viskas teisė-ta; o kad apačioje slypi tai, jog pri-ėmė tą sprendimą dėl to, kad pa-dėtų kitai nusikalstamai gruputei suvešėti ir paimti visą rinką į savo rankas, sunku net ir pasakyti.

G.JAKAVONIS: Juozas Ži-lys, pirmasis mūsų Konstituci-nio Teismo pirmininkas, yra pa-sakęs: kai susikūrė Konstituci-nis Teismas, pirmi mintis bu-vo - iš kur paimti žmonių?

A.VAIŠVILA: Mes galbūt šiek tiek dramatizuojame kontrolės grėsmę privatumui. Manote, kad čia bus visuotinis sekimas? Lietu-voje, nors dabar nėra net trijų mi-

Civilizacijos raida liudija, kad visuotinis progresas neegzistuoja, jisai neįmanomas

Krescencijus STOŠKUS

Filosofas

lijonų, jokia žinyba neturės nei kadry, nei priemonių šitą masinį sekimą vykdyti, o bus sekama at-rankos būdu, pavyzdžiui, socialinės grupės, kurios gali kelti grėsmę.

Čia dar buvo minima, kad bus kalbama apie atakas kaip apie jau žinomą veiką arba žinomą nusikal-timą. Problema yra prevencinė: pirmiausia reikia sužinoti, kokie asmenys gali rengti tokias kiber-netines atakas. Iš užsienio tai gal yra sunkiau, bet aš manau, kad tas įstatymas daug kur nukreiptas į mūsų žinybas, į mūsų žmones arba tuos, kurie galbūt veiks per užsie-nio tarnybas. Vadinasi, jeigu nebus sekama vadinamuoju bendruoju planu, tai aš manau, kad tą įstatymą vargu ar bus įmanoma vykdyti, ir mes tada grįšime tiktai prie papras-

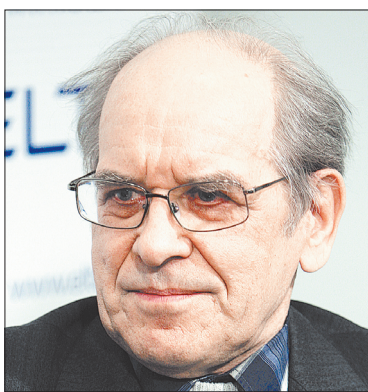
to, kaip dabar yra, kriminalinio se-kimo: įtariamai žmonės, kurie pri-klauso nusikalstamoms grupuo-tėms, yra labiau sekami.

Bet šiuo metu šis dalykas yra dėl šiuolaikinės tarptautinės padė-ties, tai yra kur kas sudėtingesnė grėsmė. O dėl kadry, manyčiau, bus tiesiog objektyviai nustatyta, kiek tie žmonės pajėgs tai atlikti, negalima suplanuot konkrečių už-duočių, nes čia bus didelis darbas, vis tiek sekimas turi būti didelis, kad paskui iš to bendro sekimo bū-tų galima susikoncentruot į tam tikras socialines grupes ar asme-nis, į kuriuos ir būtų nukreiptas dėmesys ir kurių atžvilgiu būtų vykdomas analitinis darbas.

O jeigu mes iš anksto žinome, kokios galbūt bus atakos, tai tada bus kriminalinis sekimas. Aš ma-nyčiau, kad valstybės žinybos turės veikti kartu ir panaudodamos tech-nines priemones, kiek galima gau-ti informacijos, ir nebūtinai teisė-tos. Šiandien teisėtumo ribos, ma-nau, pasidarė neaiškios.
K.STOŠKUS: Dažniausiai gal-vojame, kad viskas, kas vyksta pa-saulyje, eina į gera, technika, mokslas, politika progresuoja. Bet dabartinė civilizacijos raida kaip tik liudija, kad toks visuotinis progre-sas neegzistuoja, jisai neįmano-mas.

Kad tam tikros sritys - mokslas arba technika - iš tikrųjų progre-suoja, be abejonės, nėra ko ginčyti. Bet, pavyzdžiui, žmonių moralinė būklė, sugebėjimas bendrauti - da-lykai, kurie yra fundamentalūs vi-soms civilizacijoms, - apskritai de-graduoja. Kažkada visuomenėje juk buvo pusiausvyra tarp pažan-gos, tradicijų saugojimo ir galų ga-lė permainų. Čia kalbama ne apie kokius abstrakčius modelius, bet apie dabartinės situacijos vertini-mą: viskas priklauso nuo to, kaip žiūrėsime į dabartinę situaciją, ku-rioje iškyla visai naujos problemos.

Pavyzdžiui, niekas šitame kon-tekste nekalba apie ekologiją. Šiame kontekste visai neįjuntamas atotrū-kis tarp valdžios ir visuomenės. Juk didžiausias saugumas būtų, jeigu pilietinė visuomenė būtų vieninga. Jeigu justų, kad štai valdžia yra mū-sų, ji mums tarnauja, o valdžia vi-sada rūpintųsi žmonėmis ir tik pas-kuo apie savo reikalus galvotų, jeigu būtų bent judėjimas ta kryptimi...

Niekada nebus idealios visuo-menės. Bet jeigu bus judėjimas ta kryptimi, žmonės matys, kad valdžia iš tikrųjų nori padėti, valdžia turi bent parodyti, kad ji tam tikra pras-me aukojasi. Kad pajustų vieningu-mą. Juk dabar formuojasi daugybė grupių, net Nacionalinio kultūros ir meno premijų komisijos pirmini-nkas pripažino, kad nacionalinės pre-mijos turi savo lobistus. Mes tą ži-nojame, bet niekas nediršo to pasa-kyti. Tai yra klaninė sistema.

Parengė Audrė KUBILIŪTĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje w.suzalgiuru.lt

NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2015

2015 metų NACIONALINĖS VERTYBĖS pristatomos penktadieniais „Žalgirio“ nacionalinio pasipriešinimo judėjimo priede su „Respublika“. Rašykite ir Jūs! NACIONALINIŲ VERTYBIŲ RINKIMAI 2015, A.Smetonos g. 2, Vilnius LT-01115, arba el.paštu redaktorius@respublika.net. Tel. (8-5) 212-35-25

RĖMĖJAI:

LIETUVOS POLICIJA

DRUGAI:

Panevėžio miesto savivaldybė

Plungės miesto savivaldybė

A.Mažylytė - pirmoji diplomantė matematikė

Lietuvos universitetas (LU), oficialiai pradėjęs veikti Kaune 1922 m. vasario 16 d., atsirado ne tuščioje vietoje. Jis buvo įkurtas remiantis Lietuvos aukštųjų kursų (LAK), įsteigtų 1920 m., baze. Tad universitete jau nuo įkūrimo dienos buvo ir pirmakursiai, ir antrakursiai studentai, studijavę LAK, o paskui tapę LU studentais, ir 1925 m. pirmieji LU diplomantai jau gynė diplominius darbus. Tarp jų buvo ir 4 matematikai - trys vyrai: Samuelis Kapitas (1893-?), Jonas Matusevičius (1894-?) ir apskritai pirmasis LU diplomantas, po karo - Lietuvos mokslų akademijos (MA) akademikas Paulius Slavėnas (1901-1991) bei viena moteris - Amelija Mažylytė (1900 03 17 Rokiškio aps. Panemunėlio vls. Vėbrių k. - 1972 04 30 Vilniuje).

A.Mažylytės tėvai buvo stambūs ūkininkai, motina Jankevičiūtė kilusi net iš bajorų, mokėjo lenkiškai. Šeima bendravo su žinomu to meto švietėju Panemunėlio klebonu kun. Jonu Katele (1831-1908), kuris, apie keturiasdešimt metų klebonavęs Panemunėlio parapijoje, iš vienos tamsiausių ją pavertė viena labiausiai apsišvietusių Lietuvoje. Tad nenuostabu, kad Amelijos tėvai net tris dukras leido į mokslus. Vyriausioji Ona baigė keletą gimnazijos klasių, I pasaulinio karo metais dirbo į Voronežą evakuotos Vilniaus mergaičių gimnazijos bendrabučio šeimininke. Vėliau ji įgijo medicinos sesers specialybę ir ištėkėjo už gydytojo terapeuto, būsimą prof. habil. dr. Mykolo Marcinkevičiaus (1892-1987). Jų sūnus - gydytojas kardiologas prof. habil. dr. Algimantas Jonas Marcinkevičius (1921-2014), „Nacionalinė vertybė 2011“. Jauniausioji Mažylytė - Veronika - baigė Vytauto Didžiojo universitete gamtos mokslų studijas ir jauna mirė. Vidurinė dukra Amelija 1912 m. baigė Panemunėlio pradžios mokyklą, 1918 m. Voroneže - aukso medaliu ten evakuotą Vilniaus mergaičių gimnaziją. Savo atsiminimuose apie mokytoją kalbininką Joną Jablonskį (1860-1930) A.Mažylytė rašė: „Voronežas, 1918 metai. Kelios gimnazistės susitarė me neįsivelti į labai audringos Rusų revoliucijos, tiek užkrėtusios mokslivius, pergyvenimus, bet geriau

pasinaudoti arti buvimu prie mūsų didžiųjų kalbininkų ir pramokti gražiau savo gimtąją kalbą. Mokėmės vertimus darydamos. Vertėme pasakas. Jas taisydavo p. Balčikonis. Retkarčiais tekdavo būti ir pas Jablonskį.“ 1919-1920 m. A.Mažylytė mokytojavo Panevėžio valstybinėje gimnazijoje. Labai norėjo toliau mokytis, todėl, pradėjus veikti LAK, persikėlė į Kauną ir įstojo į šių kursų Matematikos skyrių. Studijuodama dirbo Švietimo ministerijoje, iš pradžių - kanceliarijoje, nuo 1920 09 01 - pradžios mokslo skyriuje sekretore (už tai gaudavo 900 auksinų per mėnesį algą), nuo 1920 11 01 - knygų leidimo komisijoje korektore (1000 auksinų alga, o nuo 1921 04 01 - 1200 auksinų alga). Čia labai praverė geros lietuvių kalbos žinios. Gimtąją kalbą dar geriau išmoko, kai, dirbant šioje komisijoje, vėl artimai teko bendradarbiauti su kalbininkais J.Jablonskiu ir Kazimieru Būga (1879-1924). 1925 m. A.Mažylytė baigė LU. Nuo 1925 02 19 A.Mažylytė ėmė dėstyti matematiką ir jos mokymo metodiką Lietuvos moterų kultūros draugijos mergaičių moky-

tojų seminarijoje Kaune, nuo 1931 m. dar dėstė kosmografiją (astronomiją) Simano Daukanto mokytojų seminarijoje. Teko dirbti ir Kauno gimnazijose. 1929 m. ji dar baigė LU Teologijos ir filosofijos fakultetą, kurį laiką tobulinosi Grenoblio universitete Prancūzijoje. Jos mokytojo cenzo atestate nurodyta, kad gimna-

► A.Mažylytė viena parašė 9 vertingus matematikos didaktikos ir jos istorijos straipsnius ir išspausdino juos ikikarinės nepriklausomos Lietuvos pedagoginėje periodinėje spaudoje

zijoje ji turi teisę dėstyti matematiką, fiziką, kosmografiją, o progimnazijoje - dar ir geografiją, rusų kalbą, istoriją. Gerai mokėjo rusų, lenkų, lotynų, graikų, vokiečių ir prancūzų kalbas. Per vasaros atostogas nuolat keliaudavo po užsienį, stengdamasi tobulinti kalbų mokėjimą, pasiklausyti paskaitų žymiausiuose Vakarų Europos šalių universitetuose, padirbėti bibliotekose.

Buvo talentinga pedagogė. Buvusi jos mokinė Kauno „Saulės“ gimnazijoje Vanda Kuprienė, ilgai mokytojavusi Dotnuvoje, prisimena, kad kam nors pasufleravus ar nusirašinėjant A.Mažylytė minutę paaukodavo pastaboms apie būtiną kiekvienam žmogui teisingumą, sąžiningumą. Suabejoti jos žodžiais būdavo sunku, tokie jie būdavo įtaigūs, logiški ir pagrįsti. Mokiniams ji buvo labai gera, humaniška. V.Kuprienė prisimena, kaip ją, ilgai sirgusią ir nemokėjusią kelių geometrijos teoremų bei neturėjusią nė vieno pažymio, mokytoja A.Mažylytė „avansu ištempė“ geram pažymiui. Žinoma, „skolą“ ji grąžino su džiaugsmu ir meile mokytojai. Nekeldavo A.Mažylytė ir balso, V.Kuprienė neprisimena jos piktos, įniršusios. Visada savo pedagoginėje veikloje V.Kuprienė sako sekusi jos pavyzdžiu.

Studijuodama A.Mažylytė ėmė bendradarbiauti spaudoje. 1928-1930 m. ji buvo ir mergaičių moksleivių žurnalo „Naujoji vaidilutė“ redaktorė. Jame paskelbė minėtus atsiminimus apie J.Jablonskį. Kitų ten spausdintų jos straipsnių pavadinimai byloja, kad autorės akiratis buvo platus: „Keletas naujausios moterų emancipacijos raidos nuomonių“, „Lai suskamba kanklės“, „Kilimas moterų švietimo“, „Moterų balsavimo teisės“. Tiek šiuose, tiek matematikos didaktikos ir istorijos straipsniuose atsiskleidžia, kad A.Mažylytė buvo gerai susipažinusi su rusų, vokiečių, prancūzų, lotynų ir graikų literatūra.

Kaip matematikos istorijos ir didaktikos specialistė A.Mažylytė debiutavo straipsniu, parašytu kartu su žymiu Lietuvos filosofu ir matematikos mokslo populiarintoju profesoriumi Pranu Dovydaičiu (1886-1942). Jie abu paskelbė bendrą straipsnį „Kosmoso“ žurnale apie žymiausią XIX a. vokiečių ir pasaulio matematiką Karlą Frydričą Gausą (Gauss, 1777-1855).

A.Mažylytė viena parašė 9 vertingus matematikos didaktikos ir jos istorijos straipsnius ir išspausdino juos ikikarinės nepriklausomos Lietuvos pedagoginėje periodinėje spaudoje. Straipsniuose A.Mažylytė nagrinėjo šias matematikos istorijos problemas: metrinės matų sistemos raidą, geometrijos mokslo vystymąsi, skaičiuotės mokymo raidą, pristatė žymiausias pasaulio matematikos moteris. Didaktiniuose straipsniuose ji aptarė aktualias matematikos mokymo progimnazijose ir gimnazijose problemas: supažindino su užsienyje leidžiamais matematikos didaktikos žurnalais, recenzavo Juozo Gvildžio (1884-1968) aritmetikos uždavinytus, aptarė matematikos mokymo tikslus mokykloje. Šie straipsniai buvo labai naudingi to meto matematikos mokytojams, juose yra daug vertingos medžiagos ir dabartiniams mokytojams.

1940-1941 m. A.Mažylytė buvo perkelta ir mokytojavo Zarasų gimnazijoje. Išvijus sovietinius okupantus, 1941-1944 m. A.Mažylytė vėl mokytojavo Kauno mokytojų seminarijoje.

Būdama tvirtų katalikiškų pažiūrų, A.Mažylytė sovietinėje mokykloje nepritapo. Iki 1948 m. dar šiek tiek dirbo dėstytoja valandininke Vilniaus pedagoginiame institute, bet neprigijo ir ten. 1944-1946 m. ji buvo Vilniaus I tarybinės ligoninės raštinės vedėja, 1946-1956 m. dirbo kiek kūrybiškesnį darbą Lietuvos MA centrinėje bibliotekoje (dabar - Vrublevskių biblioteka), parengė jos katalogų sistemą. Net artimi giminės nežinojo, kad ji buvo baigusi Teologijos ir filosofijos fakultetą, o pokario metų pažįstami - kad ji matematikė. Net ir rimtose monografijose ji dabar kartais pavadinama iškreipta pavarde - Maželytė... (Ažusienis A., Klimka L., Matulaitytė S. Bernardas Kuodaitis ir Lietuvos astronomija. Vilnius, 2007. P. 33, 34, 58, 146). Senatvėje A.Mažylytė gyveno ir mirė sesers dukros gydytojos Almonės Marcinkevičiūtės-Bernadišenės šeimoje.

Prof. habil. dr. Algirdas AŽUBALIS
Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

2014 lapkričio 18 – 2015 kovo 1 d.
pirkdami **MAXIMA** parduotuviuose
AITUARO ženklų pažymėtus produktus
prisidėsite prie onkologinėmis ligomis
sergančių vaikų palatų atnaujinimo.

Informacinis partneris – **RESpublika**